

АЁЛЛАРНИ ОИЛАВИЙ ЗЎРАВОНЛИКДАН ҲИМОЯ ҚИЛИШ ТИЗИМИ

Абдуллаева Муҳайё Хусанбаевна

Андижон вилояти Хонобод шаҳар “Инсон” ижтимоий хизматлар маркази

психологлар гуруҳи бош мутахассиси

Тел. номер: 93-886-57-07

Аннотация. Мақолада оилавий зўравонлик қурбонларининг ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларга мурожаат қилишларига тўсқинлик қилувчи омиллар кўриб чиқилади. Шунингдек, ички ишлар органлари, суд органлари, давлат, жамоат ва бошқа ташкилотлар томонидан аҳоли ўртасида профилактик ва маърифий йўналишдаги ҳамкорликдаги тадбирларни ўтказишнинг аҳамияти ҳақида сўз боради. Зўравонлик ҳолатларининг келгусида олдини олиш мақсадида, оилавий зўравонликни нафақат айбдор шахс ва жабрланувчи, балки оиланинг бошқа аъзоларига нисбатан ҳам олдини олиш бўйича комплекс чора-тадбирларни қўллаш зарурлиги таъкидланади. Шунингдек, оилавий зўравонликдан жабр кўрганларга ёрдам кўрсатувчи инқироз марказларининг аҳамияти ва уларнинг ички ишлар органлари билан ҳамкорлиги орқали зўравонлик қурбонларини ҳимоя қилишдаги самарадорлиги қайд этилади.

Калит сўзлар: зўравонлик, оилавий зўравонлик, оилавий зўравонлик шакллари, жабрланувчи, муҳофаза ордери, инқироз марказлари, оилавий зўравонликнинг олдини олиш.

Оилавий зўравонлик — бу мураккаб ижтимоий, маданий ва иқтисодий омиллар билан боғлиқ муаммо бўлиб, улар аёлларни ёрдам ва қўллаб-

қувватлаш, шунингдек адолат тизимиға мурожаат қилиш имкониятларидан маҳрум этади. Қуйида шундай омилларнинг айримлари кўриб чиқилади:

– Кўп жамиятларда оила институтини сақлаб қолиш бўйича кучли босим мавжуд, ҳатто бу муҳит аёллар ва болалар учун хавфли бўлишиға қарамасдан. Бу ҳолат жабрланувчилар учун ички зиддиятни келтириб чиқаради: улар бир тарафдан оилавий бирдамликни сақлаб қолишни истасалар, иккинчи тарафдан зўравонликдан ҳимояланиш зарурлигини ҳис қиладилар.

– Айрим жамиятларда зўравонлик қурбонларини содир бўлган воқеаларда айблаш анъанаси сақланиб қолган. Аёллар оилавий муносабатни сақламасликда ёки ўз хулқ-атворида айбдор қилинади. Бу ҳолат аёлларда муаммоларини очик баён этиш ва ёрдам сўрашдан кўрқиш ҳиссини уйғотади, чунки улар жамият томонидан танқид ва хурматсиз муносабатға дуч келиши мумкин.

– Кўплаб аёллар иқтисодий жиҳатдан ўз жуфтларига боғлиқ бўлади. Бу ҳолат уларнинг шахсий даромад манбаи йўқлиги, зўравон томонидан молиявий назорат ёки мустақил ҳаёт учун зарур ресурсларға эға эмаслиги билан боғлиқ бўлиши мумкин. Иқтисодий боғлиқлик аёл учун зўравон муносабатни тарк этишни қийинлаштиради, чунки у молиявий ноаниқлик ва ўзини ҳамда фарзандларини таъминлай олмаслик хавфи билан юзма-юз келади.

– Зўравон шахслар кўпинча таҳдид, жинсий муносабатни назорат қилиш ва жисмоний зўравонлик орқали аёлни муносабатда ушлаб туришға ҳаракат қиладилар. Жабрланувчи аёллар ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларға мурожаат қилиш ёки зўравон жуфтдан ажралиб чиқиш оқибатларидан кўрқиши мумкин. Бу кўрқув асоссиз эмас, чунки баъзи ҳолларда зўравонлар аёл ташлаб кетишға уриниб кўрганда янада қаттиқроқ зўравонлик қиладилар.

Шуни таъкидлаш лозимки, ижтимоий-маданий омиллар оилада зўравонликка учраётган аёллар ва қизлар учун тўсиқлар яратиши мумкин. Шу

сабабли, оилавий зўравонликнинг олдини олиш ва жабрланувчиларни ҳимоя қилишга қаратилган сиёсат ва дастурларни ишлаб чиқишда ушбу муаммоларни ҳисобга олиш жуда муҳимдир. Бу каби муаммоларга қарши самарали курашиш учун аёллар ҳуқуқлари тўғрисида жамиятни хабардор қилиш, зўравонликка нисбатан муросасиз муносабатни шакллантириш ва ушбу мавзулар бўйича жамиятда очик мулоқотни ривожлантиришни ўз ичига олган комплекс стратегия талаб қилинади.

Жабрланувчилар учун хавфсиз муҳит яратиш жуда муҳим, бу муҳитда улар стигматизация ёки интиқомдан қўрқмасдан ёрдам ва қўллаб-қувватлаш сўрай оладилар. Бундай имкониятлар аноним қўллаб-қувватлаш линиялари, зўравонлик жабрланувчилари учун бошпаналар, махсус хизматлар ташкил этиш ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ҳамда суд тизими ходимларини ўқитиш орқали амалга оширилиши мумкин. Бу уларга оилавий зўравонлик қурбонлари дуч келаётган мураккабликларни яхшироқ тушунишга ёрдам беради.

Бундан ташқари, оилавий зўравонликка нисбатан мавжуд маданий сукутни йўқотиш ва оила ичидаги соғлом муносабатларни тушунтиришга қаратилган ахборот кампаниялари ҳамда таълим дастурларини амалга ошириш зарур. Шу билан бирга, оилавий зўравонлик қурбонларини ҳимоя қиладиган ва уларга адолат ҳамда хавфсизликка етиш имконини берадиган қонунчиликни ривожлантириш муҳим аҳамиятга эга. Бунинг доирасида зўравон шахсларга нисбатан қаттиқроқ жазо чораларини белгилаш ва жабрланувчилар учун муҳофаза чораларини жорий этишни ҳам ўз ичига олиши мумкин.

Оилавий зўравонлик муаммосини ҳал этиш учун ҳукумат, жамоат ташкилотлари, таълим муассасалари ва маҳаллий ҳамжамятларнинг ҳамкорликдаги ҳаракатлари талаб қилинади. Бу орқали жабрланувчилар учун хавфсиз ва қўллаб-қувватловчи муҳит яратиш мумкин бўлади.

Ички ишлар органлари бу жараёнда муҳим роль ўйнайди, чунки улар жамоат тартибини сақлаш, жиноятларни олдини олиш ва тергов қилиш, фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш, наркотик моддалар айланмасини назорат қилиш, терроризм ва миллий хавфсизликка таҳдид солувчи бошқа ҳолатларга қарши курашиш учун масъулдирлар. Шунингдек, ички ишлар органлари миграция сиёсати соҳасида ҳам фаолият юритиб, давлат чегаралари орқали шахсларнинг ҳаракатланишини назорат қиладилар.

Ички ишлар органлари, одатда, ижро ҳокимияти тизимида бўйсунган ҳолда фаолият юритади ва жамиятда ҳуқуқ-тартибот ҳамда хавфсизликни таъминлашга қаратилган қонун ва меъёрлар асосида ишлайди. Улар ўз хизмат вазифаларини бажаришда фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларига ҳурмат билан муносабатда бўладилар ҳамда қонунни бузган шахсларни жавобгарликка тортиш ҳуқуқига эгадирлар. Ички ишлар органлари давлат ичида барқарорлик ва хавфсизликни таъминлашда муҳим ўрин тутаяди, бу эса ўз навбатида ҳуқуқ-тартиботни сақлаш ва фуқароларнинг ҳуқуқ ҳамда эркинликларини ҳимоя қилишга хизмат қилади.

Қонунчилик нуқтаи назаридан, Ўзбекистон Республикасида оилавий (маиший) зўравонликка қарши курашиш ва унинг олдини олиш бўйича муҳим ҳуқуқий асослар яратилган. 2023 йил 11 апрелда қабул қилинган “Аёллар ва болаларнинг ҳуқуқ, эркинлик ва қонуний манфаатларини ишончли ҳимоя қилиш тизимини янада такомиллаштириш муносабати билан айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни оилавий зўравонликнинг олдини олиш ва унга қарши самарали чоралар кўришни назарда тутаяди. Ушбу қонунга мувофиқ, оилавий зўравонликнинг профилактикаси деганда, зўравонлик келиб чиқишига сабаб бўлувчи ҳолат ва омилларни аниқлаш, бартараф этиш ҳамда бу каби ҳолатларнинг олдини олишга қаратилган комплекс чора-тадбирлар тизими тушунилади.

Бундай чора-тадбирлар жамиятдаги турли йўналишларни қамраб олади. Жумладан, ижтимоий чоралар оилавий зўравонликка учраган шахсларга моддий ва психологик ёрдам кўрсатиш, улар учун қўллаб-қувватлаш дастурлари ва маслаҳат хизматларини ташкил этишни ўз ичига олади. Ҳуқуқий чоралар эса оилавий зўравонлик учун жавобгарликни белгилаш, жабрланувчиларни муҳофаза қилиш ва айбдор шахсларга нисбатан чеклов чораларини қўллаш билан боғлиқ. Шунингдек, тиббий ва психологик ёрдам кўрсатиш, яъни жабрланувчиларни тиббий реабилитация қилиш ва уларга руҳий қўллаб-қувватлаш кўрсатиш ҳам муҳим аҳамиятга эга.

Профилактика ва маърифат ишлари доирасида аҳоли, айниқса ўсмирлар ва катталар ўртасида оилавий зўравонликнинг зарари, унинг оқибатлари ҳамда соғлом муносабатларнинг аҳамияти ҳақида маълумотлар тарқатиш назарда тутилади. Шу билан бирга, ахборот чоралари орқали жамоатчилик ва жабрланувчилар учун мавжуд ҳуқуқлар ва ёрдам манбалари ҳақида очиқ маълумотлар тақдим этилиши лозим.

Бу чоралардан кўзланган асосий мақсад — фақатгина оилавий зўравонликдан жабр кўрган шахсларга ёрдам кўрсатиш эмас, балки бундай ҳолатларнинг олдини олиш, зўравонлик юзага келиши эҳтимолини камайтириш ва уни келтириб чиқарувчи сабабларни бартараф этишдир.

Ўзбекистон Республикаси қонунчилигида ҳам оилавий (маиший) зўравонликдан ҳимоя қилиш ва унинг олдини олиш бўйича турли субъектлар масъул этиб белгиланган. Бу соҳада давлат ҳокимияти органлари, ҳукумат, маҳаллий ижроия органлари ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ўз ваколатлари доирасида иш юритадилар. Уларнинг асосий вазифаси — оилавий зўравонлик ҳолатларининг олдини олиш, уларни бартараф этиш ҳамда жабрланувчиларга зарур ёрдам кўрсатишдан иборат.

Ўзбекистон Республикасининг 2023 йил 11 апрелда қабул қилинган “Аёллар ва болаларнинг ҳуқуқ, эркинлик ва қонуний манфаатларини ишончли

ҳимоя қилиш тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида”ги Қонунида оилавий зўравонликнинг олдини олишда комплекс ёндашув муҳимлиги таъкидланади. Бу ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар, судлар, давлат ва жамоат ташкилотлари, таълим ҳамда тиббиёт муассасалари ўртасидаги ҳамкорликни талаб этади.

Ички ишлар органлари фақатгина оилавий зўравонлик ҳолатларини бартараф этиш ва тергов қилиш учун эмас, балки унинг олдини олиш, профилактик тадбирларни амалга ошириш ва жабрланувчиларга ёрдам кўрсатиш учун ҳам масъул ҳисобланади. Бу уларнинг фуқаролар ҳавфсизлигини таъминлашдаги ролини янада мустаҳкамлайди ва ушбу соҳада самарали чоралар кўриш зарурлигини кўрсатади.

Қонунчиликда белгиланган “муҳофаза ордери” эса оилавий зўравонликдан жабрланган шахсни ҳимоя қилишнинг муҳим ҳуқуқий воситаси ҳисобланади. У жабрланувчини зўравон шахсдан ҳимоя қилиш учун мажбурий ҳуқуқий шартларни белгилайди ва зўравонликни келгусида такрорланишининг олдини олишга хизмат қилади. Муҳофаза ордери зўравон шахсга нисбатан жабрланувчи билан ҳар қандай мулоқотни чеклаш, унинг яшаш жойига, иш жойига ёки жамоат жойларига яқинлашишни тақиқлаш каби талабларни ўз ичига олади.

Муҳофаза ордери расмий ҳужжат ҳисобланиб, унинг шартлари бузилган тақдирда зўравон шахсни ушлаш ёки маъмурий жавобгарликка тортиш учун қонуний асос бўлади. Шу орқали у жабрланувчи учун ҳақиқий ҳимояни таъминлайди ва зўравон учун жиддий ҳуқуқий оқибатлар келтириб чиқаради.

Оилавий зўравонлик муаммосини ёритиш ва жамиятда инсон ҳуқуқлари, жумладан жабрланувчилар ҳуқуқлари ҳамда гендер сезгирлигини ўргатиш ушбу муаммога қарши курашда асосий аҳамиятга эга. Бундай саъй-ҳаракатлар зўравонликка муносабатни ўзгартиришга, мавзунуну табу

сифатида кўришни камайтиришга ва жабрланувчилар учун хавфсиз ҳамда қўллаб-қувватловчи муҳитни шакллантиришга ёрдам беради.

Жамиятни хабардор қилиш, қонунчилик базасини мустаҳкамлаш ва таълим соҳасидаги ишлар ҳамда оилавий зўравонликни олдини олиш ва унга қарши кураш бўйича дастурларни ривожлантириш давом эттирилиши жуда муҳимдир. Бу чоралар жабрланувчиларнинг хавфсизлигини ва ҳимоясини таъминлашда муҳим аҳамиятга эга.

Оилавий зўравонлик турли шаклларда намоён бўлиши ва турли манбалардан келиб чиқиши мумкин. Асосий жиҳатлар қуйидагилар:

1. **Болаларга нисбатан ота-оналар томонидан зўравонлик.** Бу шаклга жисмоний жазо, эмоционал ёки психологик зўравонлик, болаларни эътиборсиз қолдириш ва бошқа зарарли ҳаракатлар киради. Болаларнинг ҳуқуқлари ва уларнинг фаровонлиги юқори устуворликка эга.
2. **Бир турмуш ўртоқдан бошқасига нисбатан зўравонлик.** Бу кўпинча оилавий зўравонлик ёки муносабатларда зўравонлик деб аталади. У жисмоний, эмоционал, жинсий ва иқтисодий зўравонликни ўз ичига олиши мумкин. Барча шаклдаги оилавий зўравонлик қонуний жиҳатдан рухсат этилмайди ва тақиқланган.
3. **Болалар ва набиралар томонидан оиланинг кекса аъзоларига нисбатан зўравонлик.** Бу ҳам жиддий муаммо бўлиб, кекса аъзоларга нисбатан жисмоний ёки эмоционал зўравонликни ўз ичига олиши мумкин. Кекса шахсларни ҳимоя қилиш ва уларнинг хавфсизлигини таъминлаш муҳим аҳамиятга эга.

Аёллар оилавий зўравонликка кўпроқ дуч келади, кейин эса болалар ва кекса аъзолар келади деган фикр умумий тенденцияга мувофиқ. Бирок ҳар бир ҳолат уникал бўлиб, оилавий зўравонлик оиланинг ҳар қандай аъзосига, жумладан эркаклар, ўсмирлар ва бошқаларга ҳам таъсир кўрсатиши мумкинлигини таъкидлаш лозим. Оилавий зўравонликка қарши

кураш жамият, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ва ижтимоий хизматлар томонидан жабрланувчиларни ҳимоя қилиш ва оилада янги зўравонлик ҳолатларининг олдини олиш учун кенг қамровли ҳаракатларни талаб этади.

Давлат органлари ва жамоат ташкилотлари томонидан профилактик тадбирларнинг ҳажми уларнинг ушбу масаладаги кўлами ва малакалари билан белгиланади. Оилавий зўравонликни олдини олиш ва унга қарши кураш давлат, жамоат ташкилотлари, тиббиёт ва таълим муассасалари ҳамкорлигида амалга оширилиши лозим. Ахборот кампаниялари олиб борилиши, саломатлик ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш соҳасидаги мутахассислар ўқитилиши керак, улар жабрланувчиларни таниб олиши ва ёрдам кўрсатиши мумкин бўлсин.

Шунингдек, жабрланувчилар учун қўллаб-қувватлаш тизими яратилиши, уларга бошпана ва юридик ёрдам тақдим этилиши муҳим аҳамиятга эга. Оилавий зўравонлик — бу мураккаб ва кўп қиррали муаммо бўлиб, уни ҳал қилиш тизимли ва узоқ муддатли ёндашувни ҳамда бутун жамиятнинг иштирокини талаб қилади.

Консультация ва профилактика марказлари (ёки инқироз марказлари) аёллар ва оилавий зўравонликнинг бошқа қурбонларига ёрдам кўрсатишда муҳим роль ўйнайди. Улар жабрланувчиларга ижтимоий-психологик қўллаб-қувватлаш, ҳуқуқий маслаҳатлар, тиббий ёрдам кўрсатиш ва зўравонлик қурбонлари учун бошпана яратиш каби турли хизматларни тақдим этади.

Консультация ва профилактика марказлари одатда жабрланувчилар учун хавфсиз муҳит яратади, улар бу ерда ёрдам сўрай олишади ва зарур қўллаб-қувватлашни олишади. Бу марказлар шунингдек ҳуқуқий жараёнларга тайёргарликда ёрдам кўрсатиши мумкин, масалан,

зўравонликдан ҳимоя ордери олиш ёки вақтинча яшаш жойини топишда кўмаклашиш.

Бундай ташкилотлар кўпинча ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар билан ҳамкорлик қилади ва жабрланувчилар хавфсизлигини таъминлашда ёрдам беради. Шунингдек, улар оилавий ва жамиятдаги зўравонликнинг олдини олишга қаратилган таълим ва маърифий тадбирларни ҳам ташкил қилиши мумкин.

Инқироз марказлари ва ички ишлар бўлимлари ўртасидаги ҳамкорлик аёллар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тизимида муҳим таркибий қисм ҳисобланади. Бу ташкилотлар ўртасидаги келишувлар ва уларга риоя қилиш оилавий зўравонлик ҳолатларига самарали реакция кўрсатиш ва жабрланувчиларга ёрдам беришга имкон беради.

Кейинги жиҳатлар алоҳида эътиборга лойиқ:

1. Инқироз марказлари ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар (ИБВ) ўртасидаги келишувлар ва протоколлар ҳаракатларни мувофиқлаштириш учун зарур. Бу ҳужжатлар жабрланувчиларни йўналтириш, маълумот алмашиш ва зўравонлик ҳолатларини биргаликда тергов қилиш тартибини белгилаши мумкин.
2. ИВБ ходимлари ўз ҳудудида инқироз марказлари ва ижтимоий хизматлар мавжудлиги ҳақида маълумотга эга бўлиши керак. Улар жабрланувчини қандай йўналтириш, бу ташкилотлар қандай хизмат кўрсатиши ва йўналтириш ҳамда қабул қилиш қоидаларини билиши лозим.
3. Инқироз марказлари жабрланувчиларга амалий ва эмоционал қўллаб-қувватлашни тақдим этади. Бу вақтинча бошпана бериш, маслаҳатлашув, ҳуқуқий ёрдам, шунингдек муҳофаза ордерлари олиш ва қонунни бузган шахсларга қарши суд ишларини қўллаб-қувватлашни ўз ичига олиши мумкин.

4. Инқироз марказлари аҳоли ўртасида оилавий зўравонлик ва аёллар ҳуқуқлари ҳақида ахборот тарқатиш билан шуғулланади. Бу зўравонликнинг олдини олиш ва жабрланувчиларни қўллаб-қувватлаш учун муҳимдир.
5. Маҳалла инспекторлари ва навбатчи бўлим ходимлари жабрланувчилар билан биринчи боғланадиган шахслар бўлиши мумкин. Улар оилавий зўравонлик ҳолатларида қандай ҳаракат қилиш, жабрланувчиларни махсус хизматларга қандай йўналтиришни билиши керак.
6. Инқироз марказлари жабрланувчиларни ҳимоя қилиш учун муҳофаза ордерларини расмийлаштиришда ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар билан ҳамкорлик қилиши зарур.

Ижтимоий муассасалар ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ўртасидаги ҳамкорлик ва мувофиқлаштириш тизимини қўллаб-қувватлаш ва мустаҳкамлаш жуда муҳим, чунки бу оилавий зўравонлик қурбонлари хавфсизлигини таъминлаш ва уларга қўллаб-қувватлаш ҳамда ҳимояга эришиш имкониятларини яхшилайдди.

Оилавий зўравонлик жиддий ва кенг тарқалган ижтимоий муаммо бўлиб, уни ҳал қилиш турли институтлар ва ташкилотларнинг биргаликдаги саъй-ҳаракатларини талаб қилади. Қуйида эътибор қаратиш лозим бўлган асосий жиҳатлар келтирилган:

- **Оилавий вазиятни таҳлил қилиш.** Ҳар бир оила уникал бўлиб, оилавий зўравонлик сабаб ва омилларини аниқлаш учун мукамал таҳлил олиб бориш зарур. Бу энг мақбул ҳаракат режасини ишлаб чиқишга ёрдам беради.
- **Жабрланувчини қўллаб-қувватлаш.** Оилавий зўравонлик қурбонларига жисмоний, эмоционал ва ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш зарур. Улар ўзларининг хавфсизлик ва ҳимоя ҳуқуқига эга эканликларини билишлари керак.

- **Зўравон шахс билан ишлаш.** Жабрланувчиларни ҳимоя қилишдан ташқари, оилавий зўравонликни содир этган шахслар билан ҳам иш олиб бориш лозим. Бу терапия, реабилитация дастурлари ва зўравонликнинг такрорланишини олдини олиш чораларини ўз ичига олиши мумкин. Оилавий зўравонликка қарши иш фақат айбдор шахслар билан эмас, балки жабрланувчи ва бошқа оила аъзолари билан ҳам олиб борилиши керак, чунки бу муаммо кўп омилларга боғлиқ комплекс масала ҳисобланади.
- **Ижтимоий хизматлар ва оммавий ахборот воситалари.** Ижтимоий хизматлар жабрланувчиларга ёрдам кўрсатиш ва қўллаб-қувватлашда муҳим роль ўйнайди, шунингдек инқирозли вазиятдаги оилаларга ҳам ёрдам беради. Оммавий ахборот воситалари оилавий зўравонлик муаммоси ҳақида хабардорликни ошириш ва жамиятда фаолликни рағбатлантиришга хизмат қилади.
- **Қонунчилик ва судлар.** Қонунлар оилавий зўравонлик қурбонларини ҳимоя қилишни кафолатлаши, судлар эса қатъий ва адолатли қарорлар чиқариши лозим.
- **Институтлар ўртасида ҳамкорлик.** Ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар, тиббиёт муассасалари, ёрдам марказлари ва бошқа ташкилотлар маълумот ва ресурслар алмашинуви орқали оилавий зўравонликка қарши самарали курашиш учун ҳамкорлик қилиши керак.
- **Таълим ва профилактика.** Ёшлар ва жамиятда соғлом муносабатларни шакллантириш ҳамда оилавий зўравонликнинг олдини олиш мақсадида таълим дастурлари олиб бориш муҳимдир.

Хулоса:

Оилавий зўравонлик — бу фақат шахсий ёки оилавий муаммо эмас, балки жамиятнинг ижтимоий, иқтисодий ва маданий тузилиши билан чамбарчас боғлиқ бўлган кенг қамровли ижтимоий муаммодир. Унинг

келиб чиқиш сабаблари турли ва мураккаб бўлиб, жамиятдаги гендер стереотиплари, иқтисодий боғлиқлик, маданий сукут ва ҳуқуқий хабардорликнинг етишмаслиги билан боғлиқдир. Давлат ва жамоат институтларининг тизимли ҳамкорлиги, қонунчилик базасининг мустаҳкамланиши, ижтимоий хизматлар фаолиятининг кенгайиши ҳамда жамоатчиликнинг фаол иштироки орқалигина оилавий зўравонликка қарши курашда барқарор натижаларга эришиш мумкин бўлади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикасининг 2023 йил 11 апрелдаги “Аёллар ва болаларнинг ҳуқуқ, эркинлик ва қонуний манфаатларини ишончли ҳимоя қилиш тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида”ги Қонуни.
2. Ўзбекистон Республикасининг “Хотин-қизларни тазйиқ ва зўравонликдан ҳимоя қилиш тўғрисида”ги Қонуни, 2019 йил 2 сентябрь.
3. Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги. “Оилавий зўравонликнинг олдини олиш бўйича амалий қўлланма”. – Тошкент, 2023.
4. БМТ Аёллар (UN Women). *Gender-based Violence and Domestic Abuse: Global Strategies and Practices*. – New York, 2022.
5. Маҳкамова, Н. “Оилавий зўравонликни олдини олишда ижтимоий хизматларнинг роли.” // *Ижтимоий фанлар журналы*, №2, 2023.
6. Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги расмий сайти.
<https://lex.uz/docs/6422216> -“Аёллар ва болаларнинг ҳуқуқ, эркинлик ва қонуний манфаатларини ишончли ҳимоя қилиш тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида”ги Қонун, 2023 йил 11 апрель.